

доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника»

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ

У статті здійснено аналіз понять «компетентність», «професійна компетентність фахівця соціальної сфери», сформульовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в процесі навчання у ВНЗ.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, професійна компетентність фахівця соціальної сфери

The Article illustrates the pedagogical terms of forming professional competence of social teacher during educational process in higher school, the contents “professional competence” are analyzed in the article.

Keywords: professional competence, pedagogical terms of forming professional competence, professional preparation, forms and methods of forming professional competence of social teacher.

Постановка проблеми. Сьогодення висуває нові вимоги до якості професійної освіти фахівців соціальної сфери. Вища школа завжди була і є одним із основних навчально-виховних інститутів суспільства. Тому пріоритетним завданням вищої школи є виховання особистості, яка володіє мистецтвом пізнання, мислення та спілкування, організації своєї інтелектуальної та фізичної праці, інтересом до творчого застосування професійних знань, мистецтвом жити за законами моралі, та здатністю до самореалізації у своїй професійній діяльності.

Зміни в системі освіти, новітні вимоги ринку праці та розвиток суспільства загалом впливають на зміну уявлень про те, яким має бути сучасний фахівець. Сьогодення вимагає від людини не лише знань за фахом й володіння критичним мисленням, здатності адекватно реагувати у ситуації

невизначеності, вміння працювати в групі та вибудовувати плани для самоактуалізації. У зв'язку з цим виникають нові погляди на питання розвитку компетентності людини в ході реалізації професійних завдань та досягнення вершин в особистісному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування професійної компетентності фахівців соціальної сфери в умовах ВНЗ є предметом наукового пошуку вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема: О. Безпалько, Р. Вайноли І. Зверєвої, А. Капської, О. Карпенко, І. Ковчиної, В. Кузьмінського, Г. Лактіолонової, О. Овчарук, Д. Павленок, В. Поліщук, М. Баркер, К.-Х. Вільгельдорф, Г. Вільфінг, Дж. Раймонд та ін.

Метою публікації є аналіз поняття «професійна компетентність» та визначення педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в процесі навчання у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Більшість дослідників поняття «компетентність» розглядають як дослідну категорію, що характеризує людину як суб'єкт професійної діяльності, її здатність успішно виконувати свої повноваження. В освіті перехід до компетентнісного підходу, за одностайною думкою науковців і практиків, означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, а результатом формування професійної компетентності є спроможність спеціаліста відповідати новим запитам ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку свого «Я» в професії та соціальній структурі [3, с.47]. Концепція «інтегрованого розвитку компетентності», розроблена шведськими вченими (В. Чапанат, Г. Вайлер) пов'язує розвиток компетентності спеціаліста з інтеграцією інтелектуальних, моральних, соціальних, естетичних аспектів знань та умінь. Професійна компетентність у контексті зазначеної концепції включає знання й уміння різних сфер життєдіяльності людини, які необхідні для здійснення творчої діяльності [4, с.193].

Важливим аспектом розуміння компетентності є її оцінно-світоглядна спрямованість, що характеризує людину як суб'єкт діяльності в системі

суспільного розвитку праці. Тут враховано здатність людини до прийняття адекватних і відповідних рішень в проблемних ситуаціях, планування та здійснення дій задля досягнення поставлених цілей, здатність вчитися на помилках та вносити корективи в процес досягнення цілей.

У сучасній науково-педагогічній літературі відсутнє єдине визначення поняття «професійна компетентність». У сучасних дослідженнях розуміння професійної компетентності фахівця пов'язують з набуттям людиною знань, умінь і навичок (О.Дубасенюк, І.Зязюн, Л.Карпова, А.Маркова, І.Тираненко); з мотиваційною, операційною складовою і ціннісними операціями спеціаліста (Т.Браже, Л.Карпова, А.Маркова); зі спрямуванням на отримання усвідомленого результату (В.Бондар, І.Зверева, Ж.Петрочко); з досягненням способів навчання самоосвіти, самоорганізації, самоконтролю, способів пізнання себе та інших (А.Деркач, Н.Кузьміна, Л.Рибалко) [2;6]. Професійна компетентність – це один із структурних компонентів професійної готовності до конкретного виду діяльності.

Професійну компетентність фахівця соціальної сфери можна визначити як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що передбачає досконале володіння теоретичними і практичними навичками, вміння застосовувати їх у процесі професійної діяльності, здатність творчо і нестандартно вирішувати проблеми, нести відповідальність за наслідки своєї роботи а також професійне зростання шляхом постійного саморозвитку, самовдосконалення та самоосвіти.

Формування професійної компетентності фахівця соціальної сфери – це складний процес «проектування» особистості. Педагогічні умови, виступаючи як один із компонентів педагогічної системи, відображають сукупність можливостей навчального й матеріально-просторового середовища, що впливають на особистісний та процесуальний аспекти даної системи, і забезпечують її ефективне функціонування й розвиток.

Педагогічні умови можна розглядати як структурну оболонку педагогічних технологій чи педагогічних моделей. Завдяки педагогічним умовам реалізуються компоненти технології. З іншого боку, педагогічні умови

виступають і формою педагогічної діяльності, метою якої є формування висококваліфікованого спеціаліста [5].

Для того, щоб за час навчання у вищому навчальному закладі підготувати майбутніх соціальних працівників до ефективної професійної діяльності, на думку Т.В.Аветісян, необхідно в освітньому процесі дотримуватися наступних умов:

- розробка навчальних планів і програм за спеціальними дисциплінами на основі сучасних наукових поглядів на теорію соціальної роботи, з орієнтацією на цінності соціальної роботи як професійної діяльності; обов'язковість вивчення досвіду соціальної роботи у всіх спеціальних дисциплінах і спецкурсах;

- розкриття змісту ефективної професійної діяльності соціального працівника у всіх видах навчальної роботи у ВНЗ;

- усвідомлення суб'єктивної позиції майбутнім соціальним працівником;

- забезпечення взаємозв'язку змістовно-процесуальної підготовки й внутрішньо-особистісного формування готовності студентів до соціальної роботи;

- розвиток таких особистісних якостей у студентів, як орієнтація на людину, уміння ефективно взаємодіяти з іншою людиною й позитивного спілкування з нею, прагнення до професійного самовдосконалення, творчого характеру праці;

- формування у студентів потреб і інтересів у царині підготовки до професійної діяльності, їхньої участі в науково-дослідній роботі в галузі соціальної роботи й суміжних дисциплін;

- надання студентам можливості брати участь у волонтерській діяльності;

- здійснення спеціальної підготовки співробітників закладів соціальної сфери до прийому практикантів, орієнтація їх на контакти й взаємне співробітництво [1, 146].

Створення певних педагогічних умов в процесі навчання надасть змогу кожному студентові сформувати свою особистісну модель на шляху до удосконалення професійної майстерності.

Набуті теоретичні знання завжди потребують закріплення їх практикою. Практика надасть змогу майбутньому фахівцеві сформувати реалістичне ставлення до обраної професії, перевірити «дієвість» теорій, інтегрувати знання в єдине ціле, глибше пізнати пов'язані з майбутнім фахом гострі соціальні й особистісні проблеми, зрозуміти власні думки і почуття та їх вплив на професійну діяльність.

Практики спрямовані на формування у студентів первинного уявлення про діяльність в соціальній сфері; ознайомлення з сучасним станом соціальної роботи, організаційною структурою системи соціального захисту населення України, змістом, формами й методами діяльності різнопрофільних соціальних служб (установ, організацій).

Важливою умовою формування професійної компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери є наявність висококваліфікованих кадрів професорсько-викладацького складу. У досягненні позитивного результату під час навчально-виховного процесу ВНЗ провідне місце, належить викладачеві. Від його уміння організувати цей процес залежить успіх у подальшій діяльності студентів. Викладач вищої школи вирішує різноманітні педагогічні завдання: навчально-методичну, науково-дослідну, виховну, педагогічну роботу, і разом з тим повинен бути готовим до виконання ролі порадирика, помічника, консультанта, партнера.

Висновки. Професійна компетентність фахівця соціальної сфери – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що передбачає досконале володіння теоретичними і практичними навичками, вміння застосовувати їх у процесі професійної діяльності, здатність творчо і нестандартно вирішувати проблеми, нести відповідальність за наслідки своєї роботи. Професійна компетентність соціального працівника вимагає органічного єднання особистісних та професійних якостей, широкої освіченості в різноманітних

сферах життєдіяльності, а тому підготовка такого фахівця залежить від створення певних педагогічних умов у ВНЗ: збільшення кількості годин на дисципліни професійного спрямування, проходження практики студентами протягом усього періоду навчання, співпраця з провідними установами та організаціями, що займаються соціальною роботою, вивчення досвіду соціальної роботи вітчизняних та зарубіжних партнерів, наявність висококваліфікованих кадрів професорсько-викладацького складу. Створення таких педагогічних умов у ВНЗ сприятиме формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Література

1. Аветісян Т.В. Особливості професійного становлення фахівців із соціальної роботи [Електронний ресурс] // Соціопростір: міждисциплінарний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. 2011. №1(2). С.142-147. Режим доступу: http://www.sociology.kharkov.ua/socioprostir/files/magazine/2_2011/4_3_2.pdf
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І.Д. Звереві. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результатов образования // Высшее образование сегодня . 2003. №5. С.34-42
4. Калінін В.О. Особливості формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови в новій мовній політиці / Зб. наук. праць. Житомир: в-во ЖДУ ім. І.Франка, 2004. С.193 -194
5. Педагогічні умови формування професіоналізму викладачів і майстрів виробничого навчання у використанні ІКТ [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ito.vspu.net/SAIT/INST_KAF/KAFEDRU/MATEM_FIZUKA_TEX_OSV/WWW/EKSPEREMENT_ROBOTA/FILES/PEDYMOVU2013.HTM
6. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. К.: «К.І.С.», 2013. 296 с.